

ותממה הגמרא: טבילות זיבה — תמני שמונה טבילות בעיא ולא שבע! שהרי אם ראתה בלילה יש לחוש שטרם בואה באותו הלילה ראתה ראייה של זבה גדולה, ונמצא שכלים ימי נקיותה רק ביום השמיני, וצריכה טבילה נוספת גם ביום השמיני!?

אלא — אידי ואידי, בין באה ביום ובין באה בלילה — שב לנדה ותמני לזיבה!

וחזורת הגמרא ותממה: והא אם באה בלילותא — תמני לנדה בעי?!?

ומתרצת: הן הכי נמי, דאי באה בלילה טובלת שמונה טבילות, בשמונה לילות, לנדותה. אלא הא שהחשיבה הברייתא שמונה לזבה ולא החשיבה שמונה לנדה הוא מחמת שזיבה דפסיקא ליה דבכל ענין היא טובלת שמונה טבילות, דלא שנא כי אתא קמן ביממא לא שנא כי אתא קמן בליליא טבילותיה הן שמונה במספר. לפיכך חשיב לה לטבילה השמינית.

אבל הטבילה השמינית של נדה דלא פסיקא ליה, דרק כי אתא קמן בלילותא בעי תמני, אך כי אתא קמן ביממא לא קבעי תמני — לא קחשיב לה.

וחזורת הגמרא לבאר את ההוכחה שלדעת רבנן לא בעינן ספורים ובדוקים:

ואי סלקא דעתך דשבעת הימים הנקיים ספורים לפנינו בעינן כדברי רבי עקיבא, כל הני טבילות דזיבה בבוקר למה ליה? והרי כל הימים שלפני בואה לא היו ספורין בפנינו שהרי לא בדקה כלל, ואם כן תספור מעתה ז' ימים נקיים, והדר תטבול לזיבתה טבילה אחת בלבד!?

ומה היכא דאמרה "ראיתי" סני לה, אי בתשע טבילות בראתה ביום, או בי"א טבילות בראתה בין השמשות. אם כן, היכא דקאמרה איחי "לא ראיתי" — בעיא חמש עשרה טבילות!?

אלא אימא הכי: מוכרח שגירסת הברייתא היא ראיתי, ואיני יודעת במשך כמה ימים ראיתי, וכמו כן איני יודעת אי בימי נדה ראיתי או בימי זיבה ראיתי — מטבילין אותה ט"ו טבילות.

וט"ו טבילות אלו תלויות הן בזמן בואה לפנינו:

אם אתאי לקמן ביממא — יהבינן לה שב שבע טבילות בלילה לנדה, החל מהלילה הראשון.

ב-טט ותמני לזיבה, שטובלת שבעה ימים החל מיום בואה שמא באותו יום נגמרים שבעת ימי הנקיות, וכמו כן טובלת ביום השמיני שמא ראתה גם ביום בואה ראייה של זבה גדולה ונמצא שהתחיל מנין ז' נקיים רק למחרת.

אבל, אתאי קמן בלילותא —

יהבינן לה תמני לנדה, שצריכה לטבול בכל לילה מליל בואה שמא הסתיימו בו שבעת ימי נדותה, ובלילה השמיני גם צריכה לטבול שמא ראתה בליל בואה ונמצא שהסתיימו שבעת ימי נדותה רק בלילה השמיני.

ושב לזיבה, שבכל בוקר במשך שבעה ימים טובלת משום שיתכן שהסתיימו בו ימי ז' נקיים.

אלא, לאו, שמע מינה דתנא דברייתא רבנן היא, דאמרי: לא בעינן ספורין לפנינו.

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי: וכי לאו תרוצי קא מתרצינן לה להא ברייתא דאשה טועה, ואם כן תריין נמי ואימא הכי —

ספרתי ימים נקיים ואיני יודעת כמה ימים ספרתי. וכמו כן איני יודעת אם בימי נדה ספרתי את הימים הנקיים, ואם [או] בימי זיבה, ספרתי, מטבילין אותה ט"ו טבילות, דבכל יום במשך שבוע צריכה לטבול בבוקר שמא עתה הסתיימו שבעת הימים הנקיים, שהרי היא בדקה וספרה ימים נקיים אלא שאינה יודעת אימתי וכמה, וכמו כן היא צריכה לטבול בכל לילה שמא בליל זה הסתיימו ימי נדתה.

ובצורה זאת איירי הברייתא אפילו לרבי עקיבא דאמר בעינן ספורין בפנינו!?

אך לפי אוקימתא זאת קשה מדוע צריכה ט"ו טבילות — והרי חד יומא, מיהא, אי

אפשר דלא ספרה, דהרי היא מודיעה שהיא כן ספרה, ולפי זה יום בואה ודאי לנו שהוא ספור ובדוק ואם כן ספרה לה טבילה אחת, שהרי אינה צריכה לטבול ביום השמיני ליום בואה, דודאי לנו דיום בואה בדוק הוא ולא ראתה בו?!

אלא אמר רב אחא בריה דרב יוסף: תריין ואימא הכי —

איני יודעת אם ספרתי אם לא ספרתי, שאז צריכה ט"ו טבילות אפילו לרבי עקיבא, כי שמא לא ספרה כלל וצריכה לטבול ביום השמיני מחשש שראתה ראיית זיבה ביום בואה, וכמו כן צריכה לטבול כל יום במשך השבוע בבוקר אפילו לרבי עקיבא כי יתכן שהיא כן ספרה ויש לחוש בכל יום שמא נגמרים בו ימי ספירתה⁽⁸⁸⁾.

מתניתין:

א. הזב והזבה והנדה והיוולדת והמצורע, שמתו — מטמאין במשא.

היא שעל האשה להחזיק עצמה בחזקת סופרת שבעה נקיים וכלשון התורה "וספרה לה" וכל שלא בדקה עצמה אפילו פעם אחת לא מועילה ולא מקרי ספירה. ולפיכך כתב, שאם התייאשה מהספירה אחר שבדקה עצמה ביום הראשון, כגון שבעלה הוצרך לעזוב את העיר, ואחר כך רצתה לחזור ולספור, אינה יכולה לצרף הימים הראשונים, מפני שאחר שהתייאשה ולא החזיקה עצמה כסופרת בימים הבאים, לא עלו לה ימים אלו. וכתב הסדרי טהרה, אפשר שטעם הדבר הוא משום שלא מועילה להרחיק את בדיקת סוף השבעה נקיים מהפסק הטהרה מעל לשבעה ימים, ודוקא תוך שבעה ימים מוחזק לנו

88. להלכה פסקו הרמב"ם הראב"ד והרא"ש כדעת רב שאם בדקה בין בראשון ובין בשביעי — עלו לה ז' נקיים, וכתבו הראשונים שאף לדעת רב אם בדקה בשמיני לא עלו לה שבעה נקיים אלא משלמת עליו עוד ששה ימים וביאר הסמ"ג קי"א משום שלדעת רב צריך עכ"פ תחילתן או סופן וזה אחר סופן הוא. ואם בדקה בשלישי כתב הראב"ד שמשתבר להקל ובהשגות הרז"ה נחלק עליו. והסמ"ג וספר התרומה כתבו שיש להחמיר כדעת רבי חנינא, וכן פסק בשו"ע. הסדרי טהרה [קצ"ו י"ח] דן בטעם שלדעת רב לא מועילה בדיקת שמיני בלבד [והביא את דברי ה"מעיל צדקה". ש"ספירת שבעה נקיים"

לפי המתבאר בגמרא יש לתקן את לשון המשנה, ולומר: מטמאין ב"אבן מסמא" שהיא אבן כבידה המונחת על גבי כלים, והמת או הזבה או הנדה מונחים על האבן שממעל לכלים.

וכונת המשנה להשמיענו שאם הונחו הזב והזבה כשהם מתים על אבן זו שתחתיה כלים, הרי —

על אף שאין הכלים מיטמאין בטומאת משא של מת⁽⁸⁹⁾ [כיון שאין האבן עומדת להטלטל יחד עם המת, מחמת כובדה של האבן]⁽⁹⁰⁾.

וכמו כן אינם מיטמאין מדין משכב ומושב, שאין הזב והזבה מיטמאין משכב ומושב במותם.

בכל זאת, גזרו חכמים על הכלים שמתחת לאבן המסמא שיטמאו ב"טומאת מושב" מדרבנן.

וטעמו של דבר, כדי שלא יבואו לטעות ולטהר אפילו כשישבו הזב והזבה על האבן מסמא בחייהם, בהיותם מעולפים, ויחשבו שהם מתים. ובחייהם הם מיטמאים בישיבתם על ה"אבן מסמא" את הכלים שתחת האבן

שהימים שבינתיים טהורים מכח הבדיקות שבהפסק הטהרה ובסוף, ועי"ש עוד שהאריך לדון בדבר.

89. כן פירש רש"י בסוגייתנו ומבואר מדבריו שכלים הנושאים את הטומאה טמאים "בטומאת משא" וכן מבואר לעיל נד ב ברש"י ד"ה היא. ואולם ברש"י במסכת שבת פג ב מבואר להדיא שאין כלים מיטמאין במשא, וכן מבואר במשנה זבים פ"ד מ"ו ע"ש. ומקור הדין הוא בתורת כהנים [פ' שמיני ד' ו'] "טמאים הם לכם" — לכם הם טמאים, ואינם מיטמאים אוכלים ומשקים וכלים במשא. [ועיין תוס' רע"א כלים פ"א אות ב].

והתוס' לעיל [נה ב] ובשבת [שם] כתבו שדין "אבן מסמא" שייך לגבי כלים, לענין טומאת משכב ומושב [שבאופן שהכלי ראוי למשכב או מושב ועליו האבן ועל האבן ישב הזב מיטמא הכלי כאילו ישב עליו הזב — בטומאת "משכב ומושב הזב"] ולענין טומאת משא — באופן שהטהור הניח אצבעו תחת האבן ועל האבן ישב הזב שמיטמא הוא מדין "נושא את הזב". וברש"י בסוגייתנו משמע שטומאת "אבן

מסמא" מדין מושב הזב. ואולם ברש"י לעיל [נה] משמע שחידוש הוא בהלכות טומאת משא.

90. בעיקר החידוש של טומאת "אבן מסמא", ברש"י בסוגייתנו מבואר שמאחר שאין ראוי המת להטלטל עם האבן [מפני כובדה] אין זה טומאת משא. וברש"י לעיל נ"ה משמע שזהו גופא נתחדש ב"זב וחבריו" שמיטמאין כהאי גונא בטומאת משא. ובתוס' לעיל [שם] כתבו שאין זה נחשב כטומאת משא מפני שאין מורגש כובד הטומאה על הנושא מחמת כובדה הרב של האבן [וכן מבואר ברש"י שבת פב א על פי פירושו שם].

ועיין ברש"י [כלים פ"א, מ"ג, זבים פ"ה מ"ג ד'] שכתב, שהחידוש של "אבן מסמא" הוא שאף על פי שאין הנושא מסיט את הטומאה אלא הטומאה מונחת עליו בלבד [מחמת גודל האבן] הרי זה נחשב כטומאת משא, בזב וחבריו השנויים במשנתנו, ואולם הנושא את המת, אם לא הסיטו ממקומו אין זה נחשב כ"משא", וטהור. [וע"ע ברמב"ם פ"ו מהל' מטמאי מו"מ ה"ה ושם פ"ח ה"ד, ובחידושי הגר"ח הלוי שם].

מדין מושב הזב, שאפילו היו כמה דברים זה על גבי זה וישב הזב על המשטח העליון נטמאים כל המשטחים שלמטה.

עד שימוק הבשר של הזב או הזבה המתים, שאז אין כבר מקום לחשוש שמא הם היו מעולפים.

ב. עובד כוכבים שמת — טהור מלטמא טומאת זיבה [שגזרו חכמים על כל הגויים טומאת זיבה בחייהם ואפילו לטמא באבן מסמא. והיות וכל טומאתם היא רק מדברי סופרים הקלו עליהם שלא יטמאו במותם בטומאת אבן מסמא].

ג. בית שמאי אומרים: כל הנשים המתות יש להן דין נדות. שגזרו חכמים אפילו על נשים שמתו כשהן טהורות, שינהגו כלפיהן כאילו היו נדות לפני מותן, ויטבלו את הכלים שהיו עליהן סמוך ליציאת נשמה, מפני כבודן של הנשים הנדות. וכפי שיתבאר בגמרא.

ובית הלל אומרים: אין נדה — אלא שמתה כשהיא נדה! שלא גזרו חכמים להטביל כלים שהיו על הנשים הטהורות לפני מותן.

גמרא:

שנינו במשנה: הזב והזבה שמתו מטמאים במשא.

והוינן בה: מאי חידש לנו התנא שהם מטמאים במותם במשא, דמאי שנא משאר מת שמטמא במשא?!?

אילימא במשא ממש — אטו כל מת מי לא מטמא במשא!

אלא: מאי במשא — באבן מסמא.

ומפרשינן מהו המקור לביטוי אבן מסמא: דכתיב "והיתית אבן חדא ושומת על פום גרבא".

והוינן בה: מאי טעמא גזרו על אבן מסמא?

אמר רב: גזרה שמא יתעלפה. שמא יתעלף הזב על גבי אותה האבן הכבידה בהיותו חי ויחשבו שהוא מת. ואי אמרת דזב מת אינו מטמא באבן מסמא, יטהרוהו, ויבואו גם לטהר ביושבו על אבן מסמא כשהוא חי ואז הוא מטמא מדין טומאת מושב.

תנא, משום רבי אליעזר אמרו: הרי הוא מטמא באבן מסמא עד שיבקע כריסו. אבל מכאן ואילך לא יבואו להחליפו בחי.

שנינו במשנה: עובד כוכבים שמת.

תניא, אמר רבי: מפני מה אמרו עובד כוכבים שמת — טהור מלטמא במשא?

לפי שאין טומאתו מחיים מדברי תורה, אלא מדברי סופרים.

תנו רבנן: שנים עשר דברים שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניא: ג' דברי חכמה [הלכה], ג' דברי בורות [משות], ג' דברי דרך ארץ.

ג' דברי חכמה ששאלוהו הם:

א. הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו — עד מתי מטמאין במשא?

אמר להן — עד שימוק הבשר!

ב. בת משולחת [גרושה שניסת לאחר וחזרה לבעלה הראשון באיסור] מה היא לכהן?

מי אמרינן קל וחומר — ומה אלמנה לכהן גדול, שאין איסורה שזה בכל, שאסורה רק לכהן גדול, בנה פגום לכהונה, זו, שאיסורה שזה בכל, בין בכהנים ובין בישראלים, אינו דין שבנה [בתה] פגום.

או דילמא — מה לאלמנה לכהן גדול שהיא עצמה מתחללת בכיאה שבא עליה הכהן גדול [שנפסלת לתרומה ולהנשא לשאר הכהנים לכשתאלמן ממנו], תאמר במשולחת שהיא עצמה אינה מתחללת⁽⁹¹⁾, ולפיכך אף בתה אינה חללה!?

אמר להן —

אמר קרא במחזיר גרושתו משניסת לאחר: "כי תועבה היא", ללמדנו — היא תועבה, ואין בניה תועבין!⁽⁹²⁾

ג. שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן זה בזה, וקרב קרבנו של אחד מהן, ומת אחד מהן. המצורע השני שנשאר בחיים — מה תהא עליו? כיצד יקריב קרבנותיו כדי שיוכל להכנס למקדש ולאכול קדשים?

והבעיה היא, כיון שחטאת אשר מתו בעליה אינה קריבה, אין המצורע שנשאר בחיים יכול להביא את קרבן החטאת שנשאר ולא הוקרב. כי שמא החטאת שכבר קרבה היתה חטאתו, והחטאת שנשארה היא קרבן המת, שאינה קריבה.

וכמו כן, הוא אינו יכול להקריב חטאת אחרת במקומה, כי שמא כבר יצא ידי חובתו בחטאת שקרבה, ונמצא שמביא חולין לעזרה⁽⁹³⁾.

אמר להן: הרי הוא כותב נכסיו לאחריב, והוי עני, ומביא חטאת העוף כדין עני. וקרבן זה של חטאת העוף הוא קרבן הבא גם על הספק, ולפיכך יכול להקריבו בלי

לק"ו — "מה לאלמנה שכן היא מתחללת" משום שהתורה מכנה את מעשה הכיאה עם גרושתו משניסת כ"טומאה" — כעריות, וכ"תועבה" ולפיכך אילולי שמיעטה התורה "היא תועבה ואין בניה תועבין" היינו פוגמים את בתה לכהונה [תוס' ד"ה היא ועי"ש].

93. וכן אינו יכול להביא "חטאת על תנאי" ולומר אם קרבה חטאתי הרי זו שלמים ואם לאו הרי זו חטאתי מפני שכלל הוא בידינו ש"אין חטאת באה נדבה" — וטעם הדבר הוא מפני שזריקת הדם של החטאת והשלמים על המזבח שונה זו מזו, שהחטאת ניתנת בארבע מתנות [נתינות] ולמעלה מחוט הסיקרא, והשלמים נתנים למטה מחוט הסיקרא בשתי מתנות בלבד. רש"י.

91. והטעם שאין היא מתחללת, ביארה הגמרא ביבמות ס"ט. שאין דין חילול האשה מן הכהונה [הנלמד מהפסוק "ובת איש כהן כי תהיה לאיש זר"] אלא כשנבעלת למי ש"זר אצלה מעיקרא", מה שאין כן "מחזיר גרושתו משניסת" אין בעלה זר אצלה מעיקרא, אלא נאסרה עליו על ידי נישואיה עם בעלה השני. [והיינו, שהאלמנה ברגע שחל עליה שם אלמנה נאסרה לכהן גדול וזרה היא אצלו, מה שאין כן "המחזיר גרושתו משניסת" מותרת לכל העולם אלא לשנאסרה לבעלה שהיתה מותרת לו מקודם — ואין זה "חלות" שם חדש עליה].

92. הטעם שהוצרכה התורה למעט מ"היא" בת מחזיר גרושתו ולא הסתמכה על ה"פירכא" שיש